

RUST

IN AMSTERDAM DOOR
ARCHITECTUUR

Tom Bruins Slot
2021

Inhoud

Tom Bruins Slot
tom_bruinsslot@hotmail.com

Academie van Bouwkunst Amsterdam
Master Architectuur
2021

Commissie:
Laura Alvarez (mentor)
Marten de Jong
Ira Koers

Pagina	Inhoud
4	Introductie
8	Opgave
10	Locatie
20	Rust door ruimte en activiteit
26	Ontwerp & inspiratie
90	Slot

Introductie

In dit afstudeerproject heb ik onderzocht hoe een rustige plek in de stad eruit zou kunnen zien.

Aan de basis van het ontwerp liggen ruimtelijke ervaringen die zorgen voor een heerlijke rust. De douchetoren, de werkplaats en het landschap met de focus op het zwemmen, vormen samen een eilandje van rust, waarbij de ruis van de stad op de achtergrond in het niet valt.

Inleiding

Dit is een ontwerp voor een plek om tot rust te komen in het centrum van Amsterdam. Een plek aan het water waar je kan even kan ontsnappen aan de drukte van de stad. Een plek waar je buiten kan zijn, waar je kan relaxen of juist focussen op iets kalms.

In dit afstudeerproject heb ik onderzocht hoe een rustige plek in de stad eruit zou kunnen zien.

Aan de basis van het ontwerp liggen ruimtelijke ervaringen die zorgen voor een heerlijke rust. De douchetoren, de werkplaats en het landschap met de focus op het zwemmen, vormen samen een eilandje van rust, waarbij de ruis van de stad op de achtergrond in het niet valt.

Als kind ben ik opgegroeid in een klein dorpje in een kleinschalige boeren landschap.

Voor mijn studie architectuur ben ik naar Amsterdam verhuisd. Hoewel het handig is om alles in de buurt te hebben, vind ik het moeilijk om tot rust te komen in de stad. Vaak heb ik de behoefte om even pauze te nemen van de stad. Weg van alle drukte. De beschikbare tijd sluit vaak niet aan op die behoefte. Een fijn rustig plekje dichtbij in de stad zou een goede oplossing zijn om op korte termijn de behoefte van rust te bevredigen.

Door stedelijke ontwikkelingen vind het leven zich steeds meer plaats in de stad. Iedereen heeft af en toe rust nodig en dus een plek die de rust kan faciliteren. In een stad als Amsterdam worden rustige plekken steeds schaarser door de vraag naar meer woningen en bijbehorende faciliteiten in combinatie met het geld wat daarmee gepaard gaat. Amsterdam is een van de dichtstbevolkte steden van Nederland en groeit nog steeds. Om die groei op een gezonde manier in te vullen is naast de hoge dichtheid ook ruimte voor rust nodig.

Opgave

De ontwerp-opgave bestaat uit een douchegebouw en een werkplaats die met elkaar verbonden zijn door een landschappelijke inpassing, waar zwemmen het belangrijkste gebruik is. De focus van de opgave lag bij het creëren van ruimte die een gevoel van rust opwekken. De exacte locatie is een achterterrein van een tankstation langs een doorgaande route voor verkeer van en naar het centrum van Amsterdam.

In het ontwerp heb ik antwoord gegeven op de volgende vragen.

Wat voor soort ruimten zorgen voor rust? Hoe kunnen die ruimten voor rust effectief blijven in een drukke omgeving? Hoe kunnen de verschillende rust ruimtes samengevoegd worden op één locatie? Op welke manier kan het programma bijdragen aan het gevoel van rust?

Locatie

De locatie voor dit afstudeer project is het terrein van het Esso tankstation aan de Sarphatistraat in Amsterdam.

In de ontwerp opgave blijft het tankstation in gebruik. Het achterliggende terrein is gebruikt om het nieuwe ontwerp in te passen. De aanhangerverhuur, wasstraat en auto stofzuikplekken (allen nauwelijks in gebruik) zullen niet terugkomen in het ontwerp.

Boven: 1663, weiland

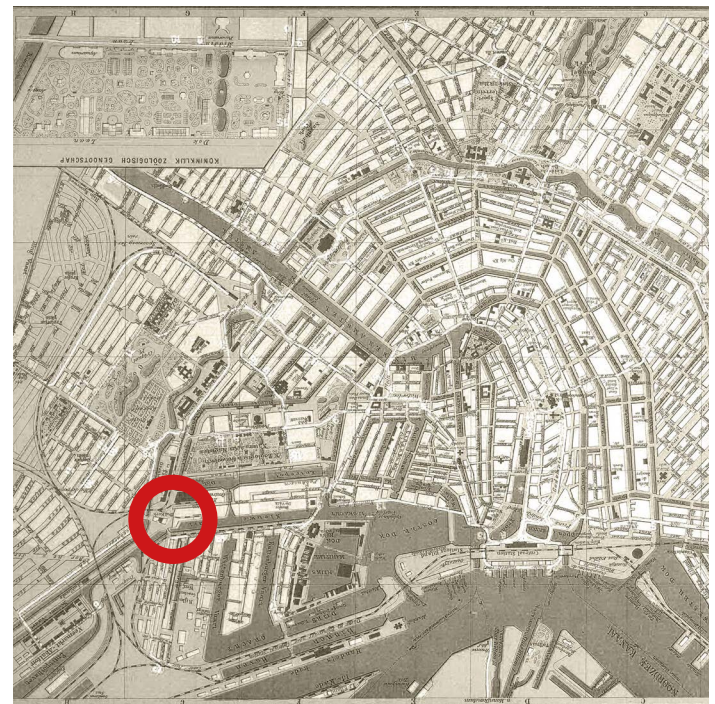
Onder: 1750, na stadsuitbreiding, bolwerken aan de rand van de stad.

Rechts: foto rond 1900, Nieuwe Vaart met links op de voorgrond de projectlocatie en rechts op de achtergrond de Oosterkerk.

(bron beelden op pagina 14 t/m 17: Gemeente Amsterdam Stadsarchief)

De locatie lag vroeger aan de rand van de stad en was onderdeel van de verdedigingswerken rond Amsterdam, tegelijkertijd was het ook een plek waar het overtollig water de stad uit werd gemalen. Later toen verdediging met bolwerken niet langer nodig was, werd de locatie onderdeel van het havengebied, waar voornamelijk overslag en opslag van goederen plaatsvond. Op de plot was ooit een douanekantoor. Het Oostelijk havengebied breiden zich rond 1900 uit naar het oosten, met onder andere Java- en Borneo Eiland. Het werd een soort verkeersplein met de doorgaande route naar de stad en een spoor voor goederen. Door de uitbreiding van de haven wordt de Nieuwe vaart minder van belang als haven en komt er een autosloop en tankstation. Tegenwoordig is het een plek waar nog veel verkeer langs komt, echter voor auto's vooral een doel om te tanken. Het meeste verkeer gaat te fiets of per tram.

Boven: 1850, bolwerken buiten gebruik, rand van de stad.

Onder: 1906, uitbreiding Oostelijk Havengebied, knooppunt van treinrails voor overzet goederen.

Links: luchtfoto 1978 (6 april), tankstation en wasstraat zijn in gebruik. Treinrails zijn nog aanwezig, op de kavel ernaast is een autosloop.

Boven: Esso tankstation

Onder: achterterrein van esso, plekken om auto uit te zuigen worden nauwelijks gebruikt

Rechts: luchtfoto huidige situatie

Esso tankstation, Sarphatistraat Amsterdam

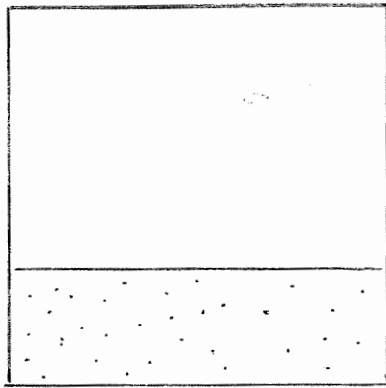
Het tankstation en het kruispunt met doorgaande weg. Een grote doorstroom van mensen op de fiets, brommer of auto. Een tram die er stopt. Een supermarkt die tot laat open is. Het getuigt allemaal niet van een plek waar rust de boventoon voert. Toch denk ik dat er potentie is op deze plek. Het is een mooie locatie om te testen hoe architectuur rust kan brengen op deze drukke plek.

De plek van het tankstation bevindt zich niet alleen aan een relatief druk kruispunt maar ook direct aan de Nieuwe Vaart, waar het zelfs mogelijk is om in de lengte de vaart in te kijken. Vanaf het tankstation zijn heel veel doorkijkjes naar mooie oude monumentale gebouwen. De meest opvallende zijn molen De Gooyer, de Oranje-Nassau Kazerne, de elektriciteitscentrale en het torentje van de Oosterkerk is net zichtbaar.

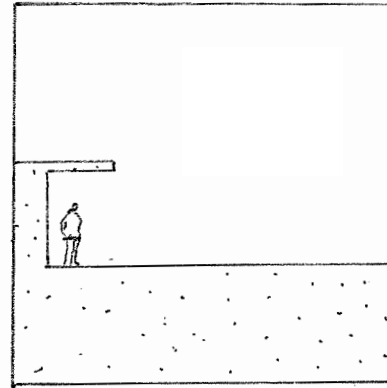
Rust door ruimte en activiteit

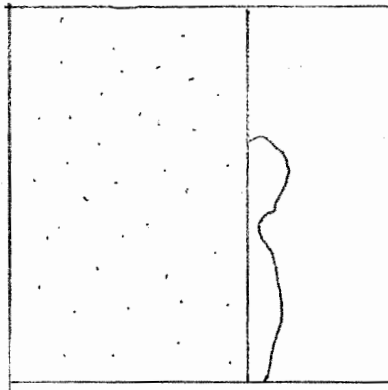
Om een plek te ontwerpen waar men tot rust kan komen, is het noodzakelijk om eerst te bepalen hoe die plek een gevoel van rust geeft.

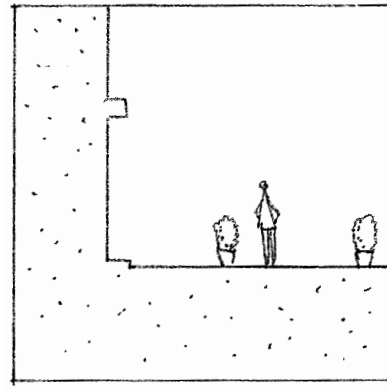
leegte

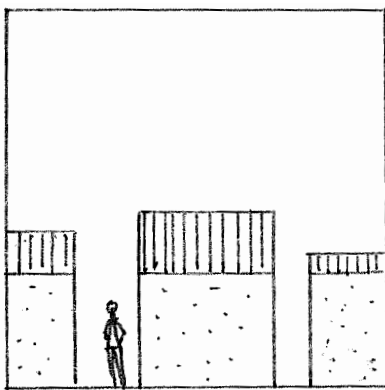
overzicht & bescherming

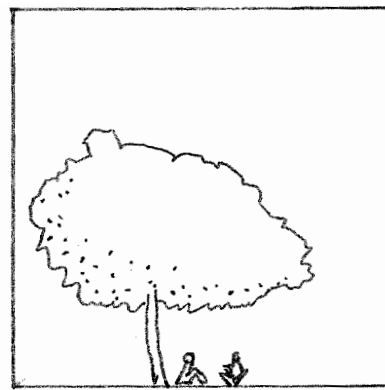
ontdekken

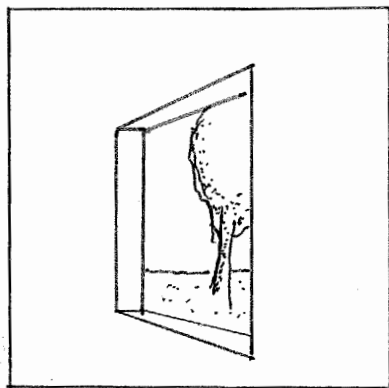
toe-eigenen openbare ruimte

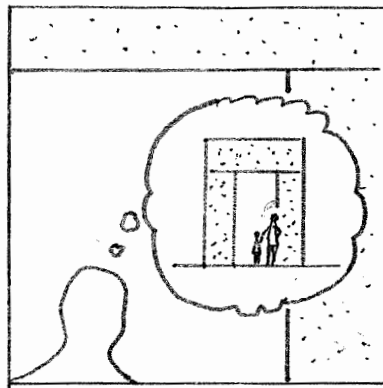
ritme en eenheid

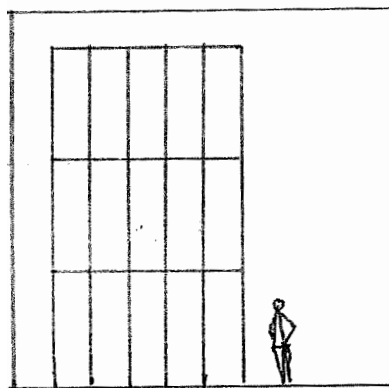
contact met natuur

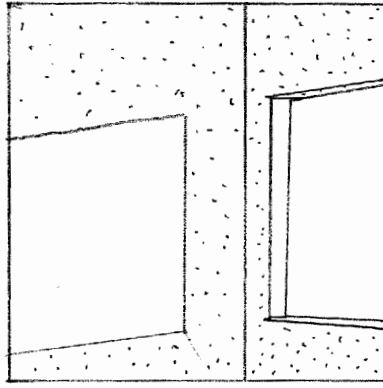
doorkijkje en ontdekken

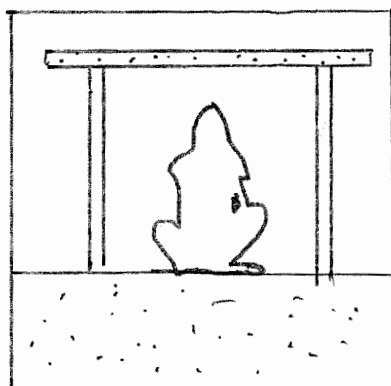
herrinneringen

herkenbare schaal

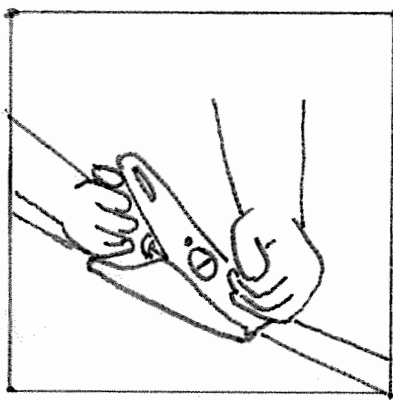
licht

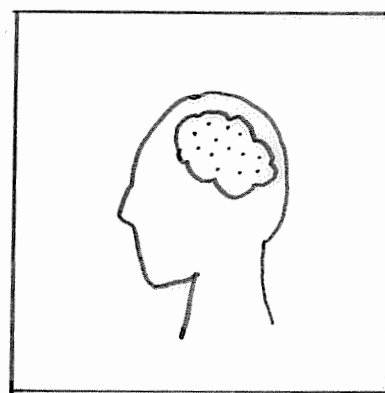
eigen plek

rust door ruimte

Ik ben terug gegaan naar plekken en momenten waar ik tot rust kon komen. Daarbij heb ik de belangrijkste ruimtelijke eigenschappen verzameld die voor rust zorgen in die specifieke ruimte. Daaruit zijn deze elf onderdelen gekomen. Vaak is er overlap en zijn het meerdere van de verzamelde eigenschappen die zorgen voor de rust op de plek.

focus op de taak

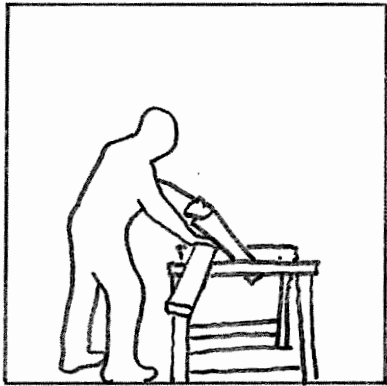
focus op de gedachten

rust door activiteit

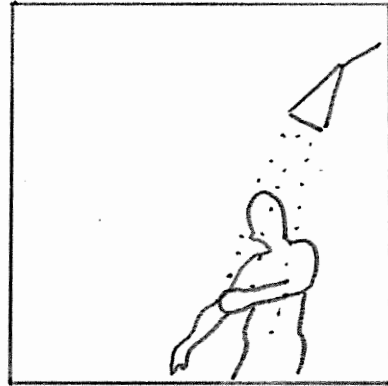
De activiteiten die uitgevoerd worden in de rustige ruimten kunnen sterk bijdragen aan het gevoel van rust.

Er zijn twee manieren hoe een activiteit voor rust kan zorgen:

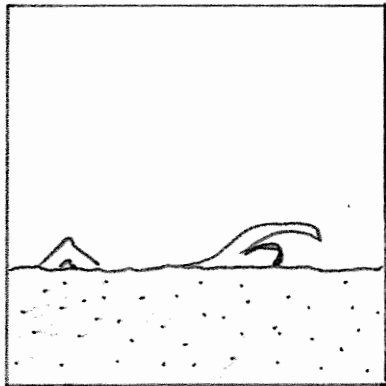
- Als eerst kan de activiteit zorgen voor een focus op de taak, alle zorgen en drukte in het hoofd doen er op dat moment even niet meer toe en verdwijnen naar de achtergrond.
- Ten tweede kan de activiteit zorgen voor een focus op de gedachten. Het is een moment om alle gedachten op een rijtje te zetten. Problemen en beslissingen worden gereflecteerd. Of het is een moment om even weg te dromen.

klussen
focus op de taak

douchen
focus op de gedachten

zwemmen
focus op de taak bij sport
focus op de gedachten bij recreatie

Ontwerp & inspiratie

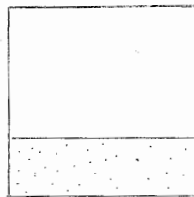
leegte / vlakte

Afstand nemen van de stad zodat er een overzichtelijk beeld ontstaat

Waarnemen van de drukte zonder er zelf aan deel te nemen

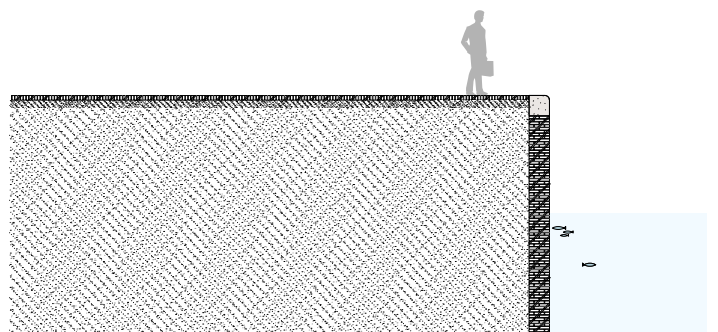
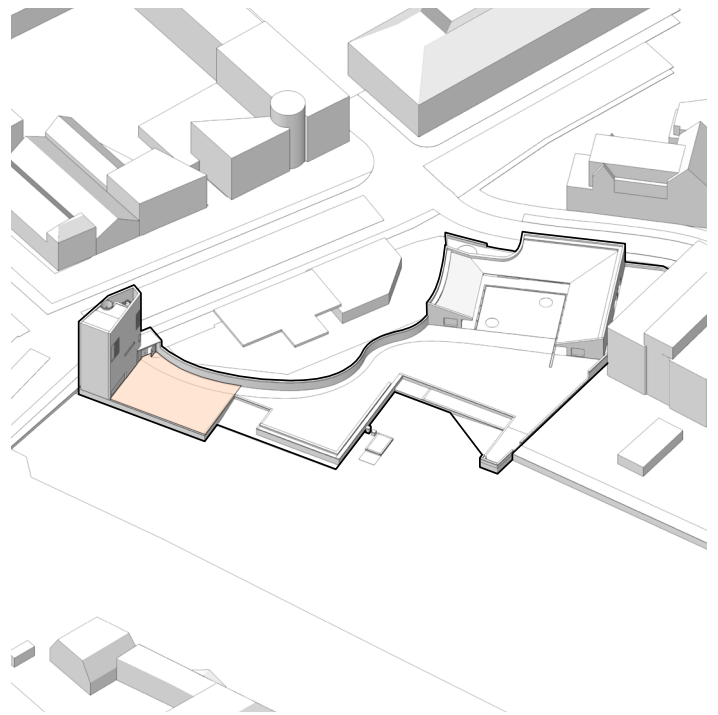
Het zien van de horizon, kijken in de verte om het gevoel van leegte te versterken.

Rechts: Paris sans quitter ma fenêtre (Parijs zonder mijn raam te verlaten) door Lucien Hervé (1949)

leegte / vlakte

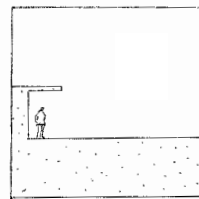
De hectiek van het kruispunt waar fietsers van alle kanten komen, maaltijdbezorgers die op scooters voorbij scheuren en ongeduldige automobilisten die met ronkende motoren voor het stoplicht wachten tot die op groen springt, laat je allemaal achter je zodra je door de poort op het plein komt. Een fijne leegte overheerst.

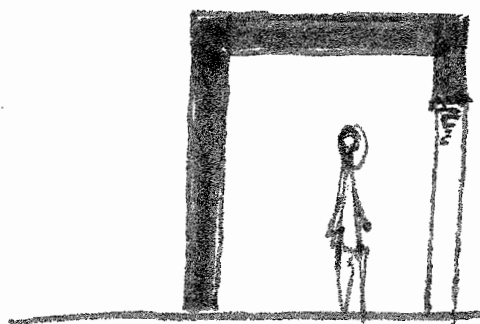
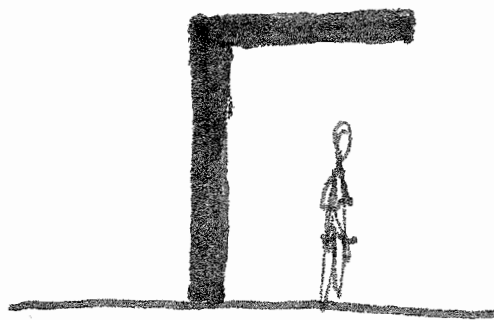
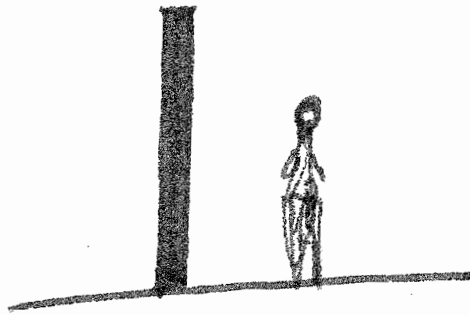
Het plein aan het water versterkt het gevoel van leegte en openheid. Vanaf het plein kan je in de lengte van de Nieuwe Vaart kijken. Alle drukte is op een afstand.

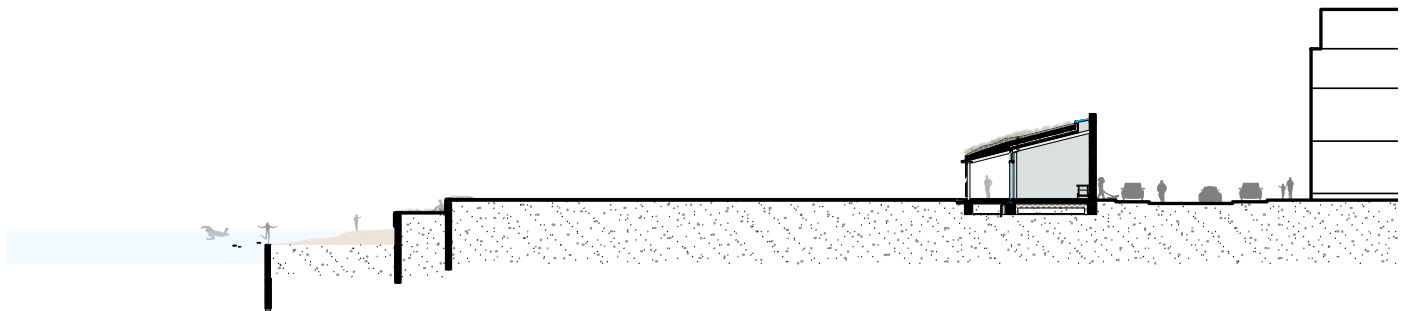
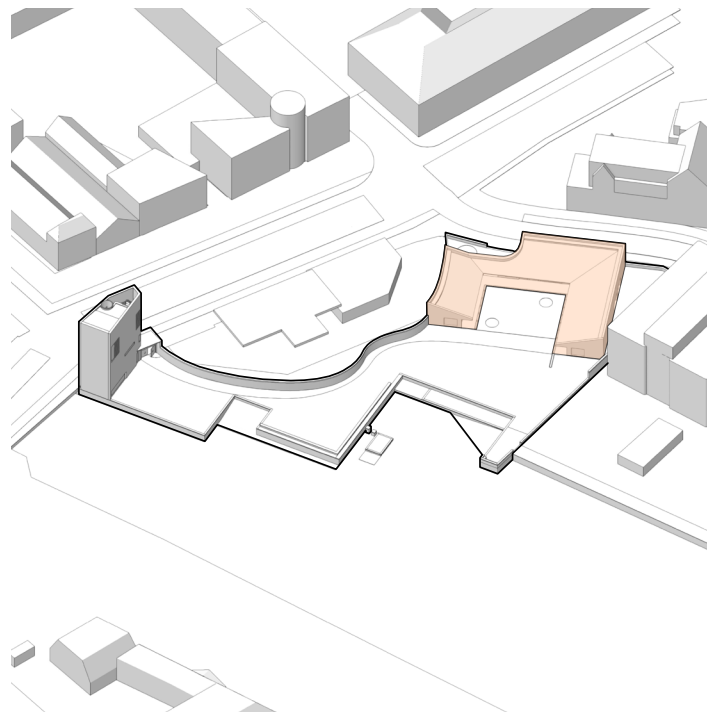
overzicht & bescherming

Overzicht over de open ruimte, maar tegelijkertijd beschermd door het gebouw of begroeiing.

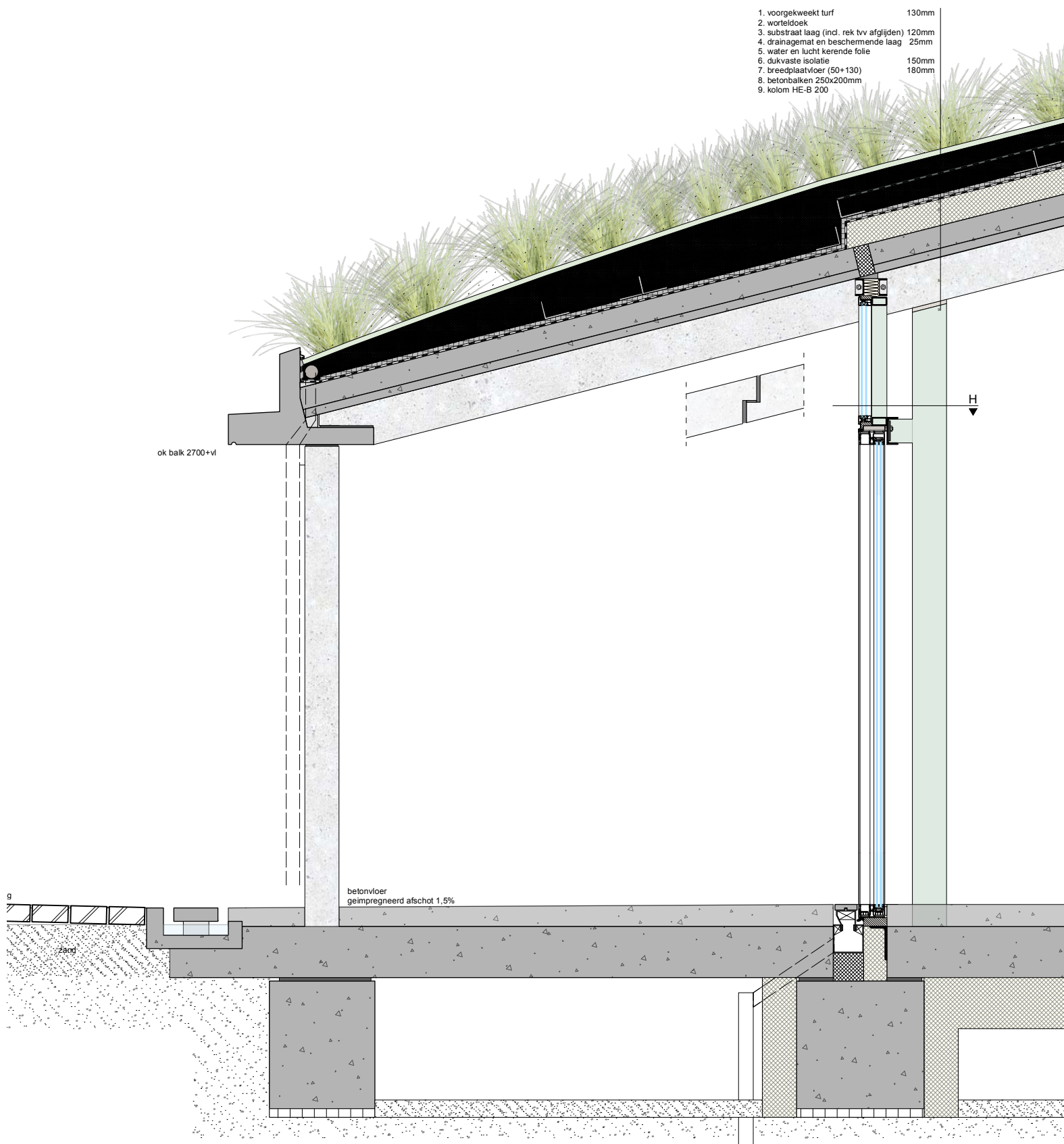

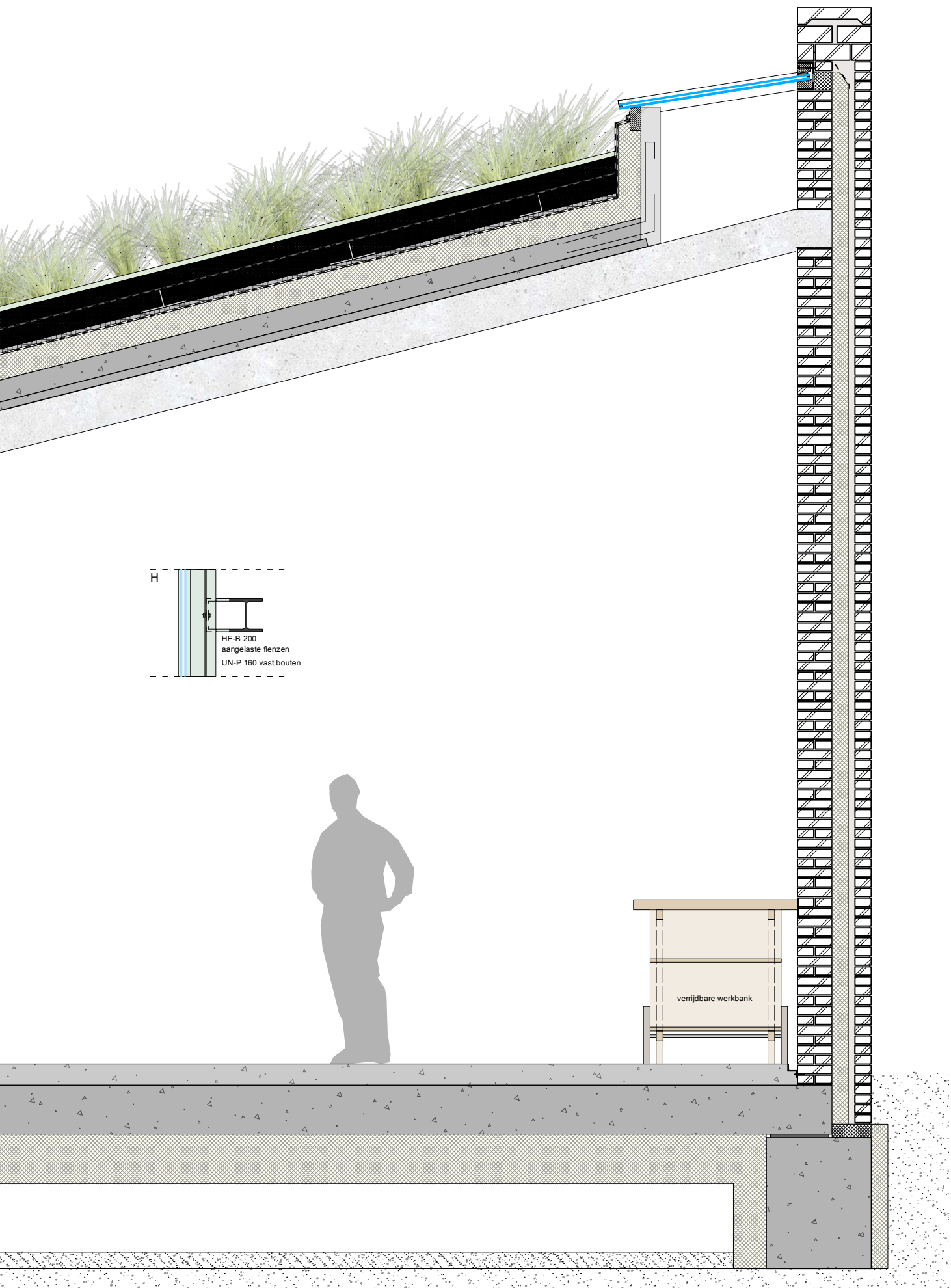

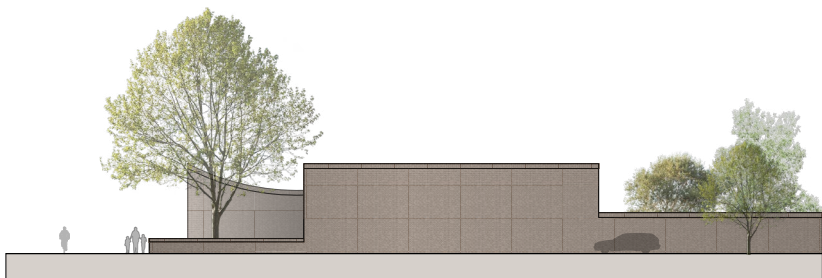
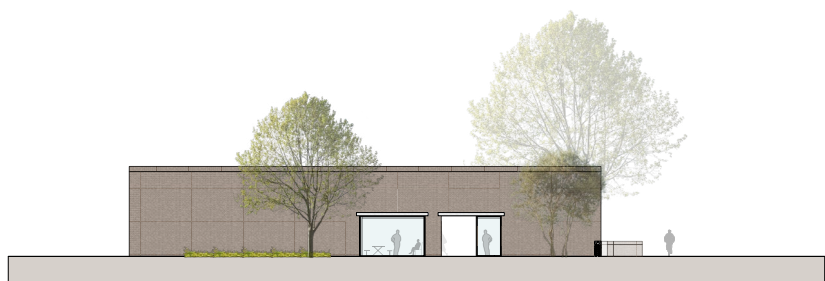
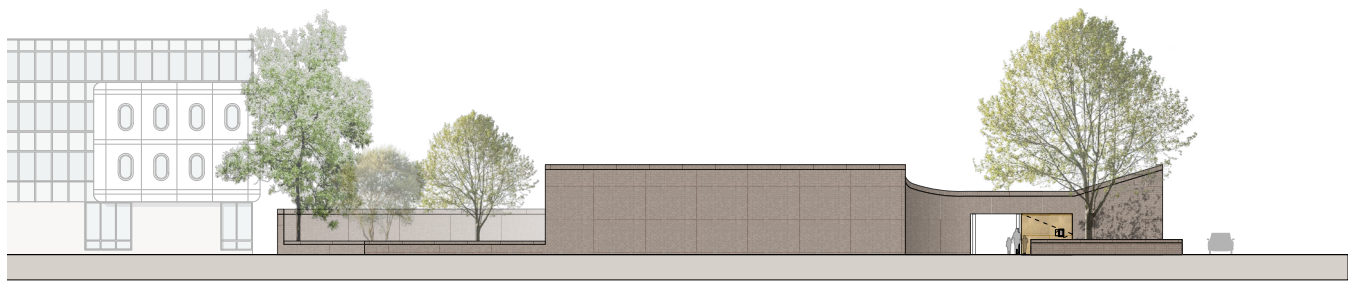

overzicht & bescherming

Hoge buitenmuren schermen de drukte van de stad en straat af. De overkapping en kolommen vormen een afscheiding van de open buitenruimte. Door de zware kolommen en balken krijgt het gebouw een robuuste en solide uitstraling. Dit is een veilige en vertrouwde plek om van de drukte te ontsnappen.

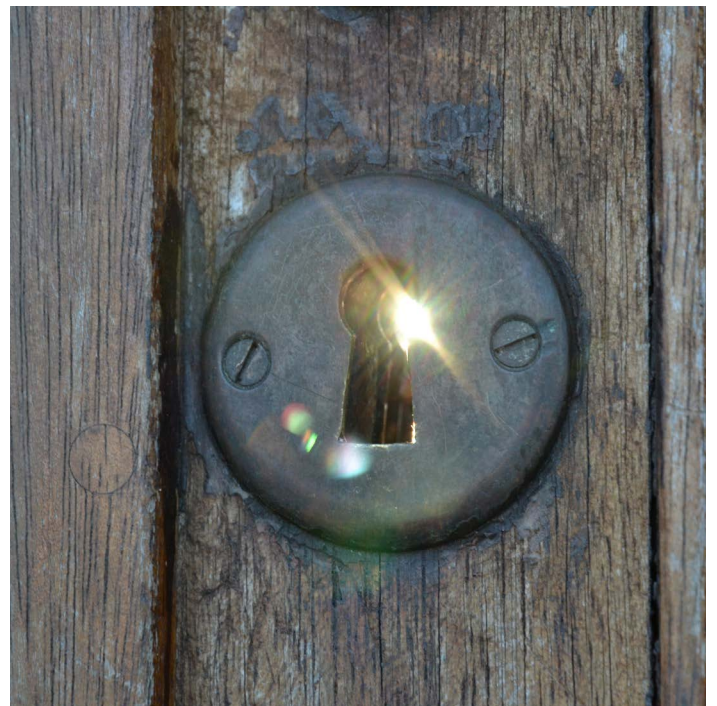
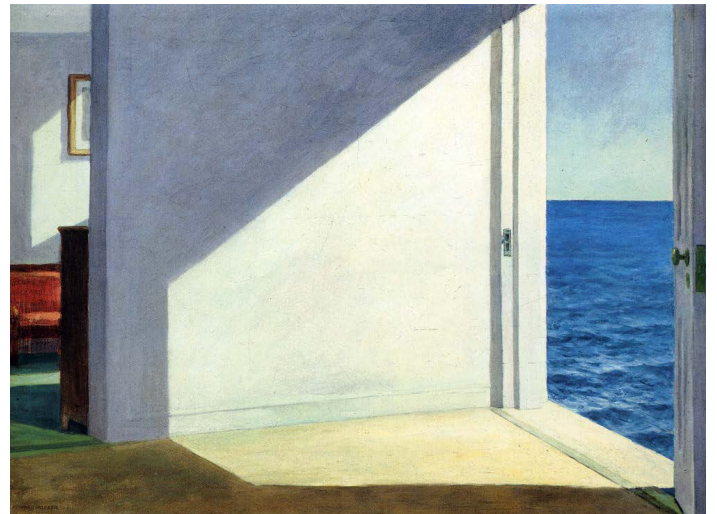

doorkijkje & verbeelding

In plaats van volledig overzicht over de leegte of de drukte, een fragment van het totaal. De verbeelding maakt een compleet beeld, waardoor er soms niet meer nodig is dan een fragment.

Ook wekt een doorkijkje nieuwsgierigheid op. Het kan doen overzetten tot actie. Er naartoe gaan. Controleren de verbeelding klopt met de werkelijkheid.

Boven: Rooms by the sea door Edward Hopper (1951)

Onder: zon door het sleutelgat, het minimale doorkijkje nodig om de verbeelding te laten spreken.

Links: Woman at the window door Caspar David Friedrich

Volgende pagina: De grote bronzen deuren verhullen iets bijzonders.

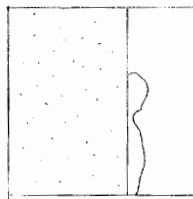

ontdekken

Door niet gelijk alles te laten zien is er ruimte voor verrassingen. De zoektocht naar iets nieuws of het ontdekken van wat de ruimte te bieden heeft geeft een bijzondere interactie met de ruimte. Alle aandacht gaat dan naar de omgeving tot in het de kleine details. Op dat moment doen deadlines of ruis op de achtergrond er niet meer toe.

Boven: zwam ontdekt tussen de struiken aan de waterkant.

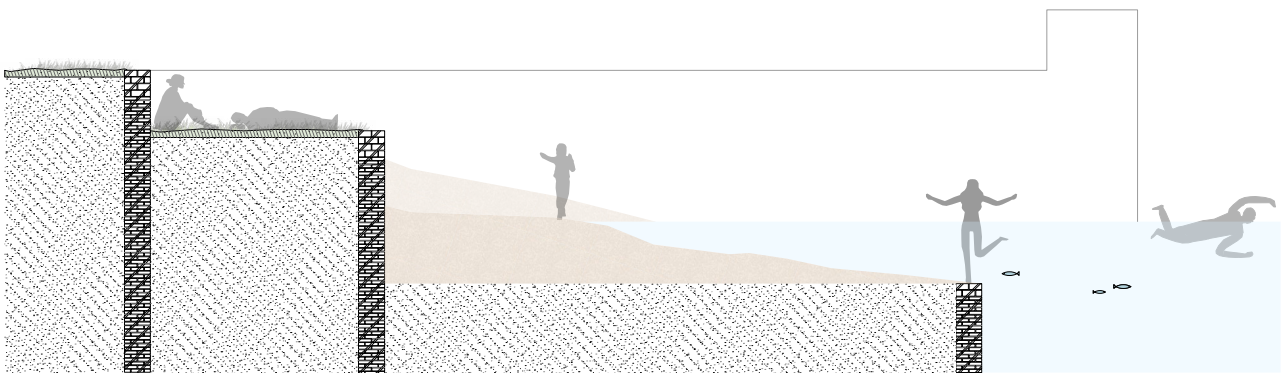
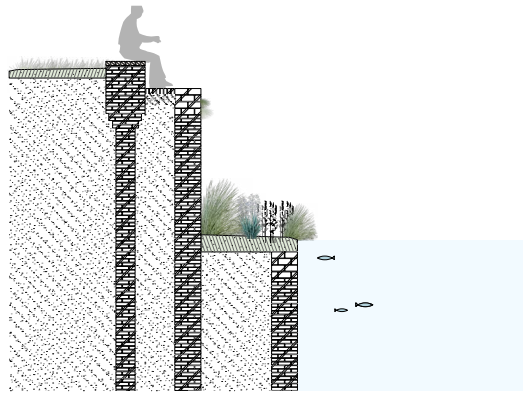
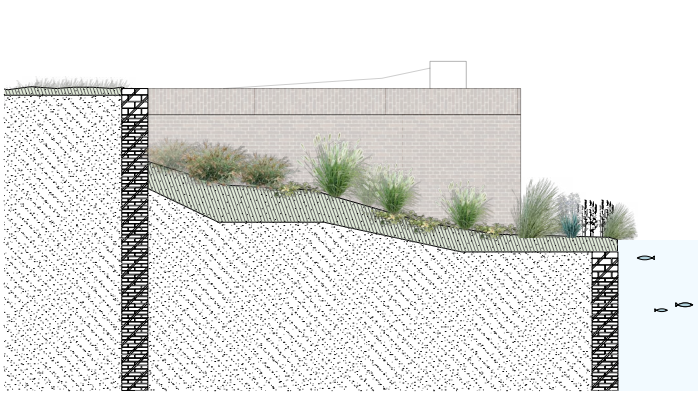
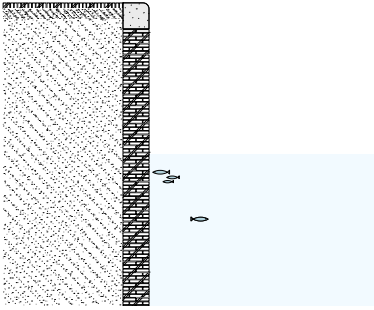
Rechts: een omgeving van rotsen en strandjes aan zee is voor elke leeftijd een ontdekkingstocht. Waar lig je het lekkerst in de zon, waar kan je het hoogst in het water springen of waar kan je de mooiste stenen vinden?

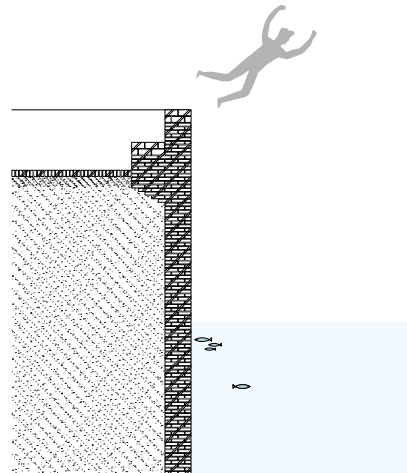
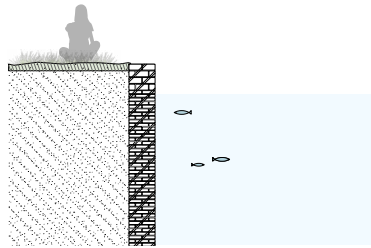

ontdekken

Niet alles is zichtbaar in een oogopslag. Om erachter te komen wat er is moet men rondlopen. Door rond te lopen kan je een plekje ontdekken waar je het meest comfortabel bij voelt en het best tot rust kan komen.

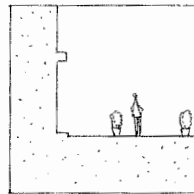
De fijnste plek verschilt per persoon, maar kan ook verschillen gedurende de dag en gedurende het jaar.

toe-eigenen openbare ruimte

Door de toe-eigening van de openbare ruimte geeft het gevoel aan de bezoekers dat ze te gast zijn. Dit zal zorgen dat er met respect zal worden omgegaan met de ruimte. De rust blijft behouden in het plan.

Om te zorgen dat de ruimte wordt toegeëigend zullen er ook vaste gebruikers moeten komen. Er kan een vereniging opgericht worden waar je lid van moet zijn om gebruik te maken van de werkplaats en het douchegebouw. Als tegenprestatie moet gezorgd worden dat alles netjes en onderhouden blijft. Op deze manier zullen de vaste gebruikers de ruimte met respect gebruiken omdat ze er zelf verantwoordelijk voor zijn.

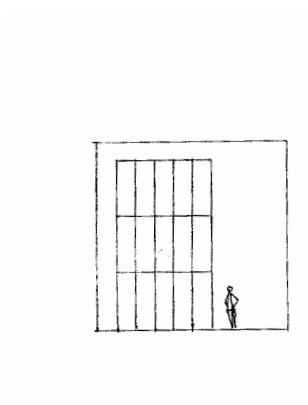

herkenbare schaal

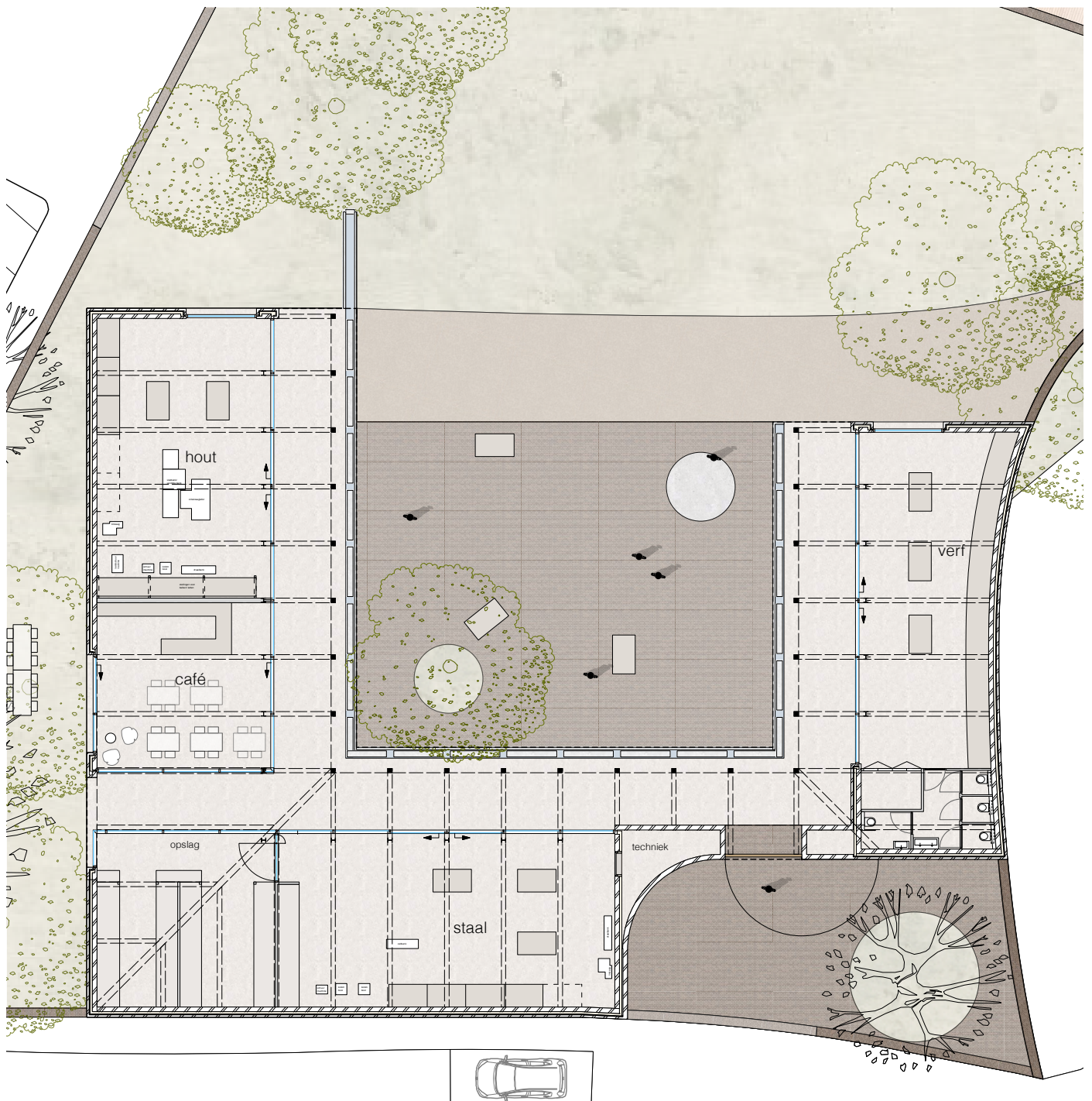
De verhoudingen en afmetingen in architectuur zorgen voor een groot deel hoe een ruimte aanvoelt. Het belangrijkste aspect bij de schaal is dat het herkenbaar is, dat wil zeggen, eenvoudig te doorgronden hoe de ruimte zich verhoudt tot de mens zorgt voor rust in het gebouw.

Links: Abdij Sint-Benedictusberg door Dom Hans van der Laan

herkenbare schaal

De galerij rond het klusplein heeft een duidelijk maatsysteem. De kolommen met een doorlopende dakrand zorgen voor een eenvoudig te lezen geheel. De dakbalken liggen in hetzelfde stramien als de kolommen en doen mee in het systeem.

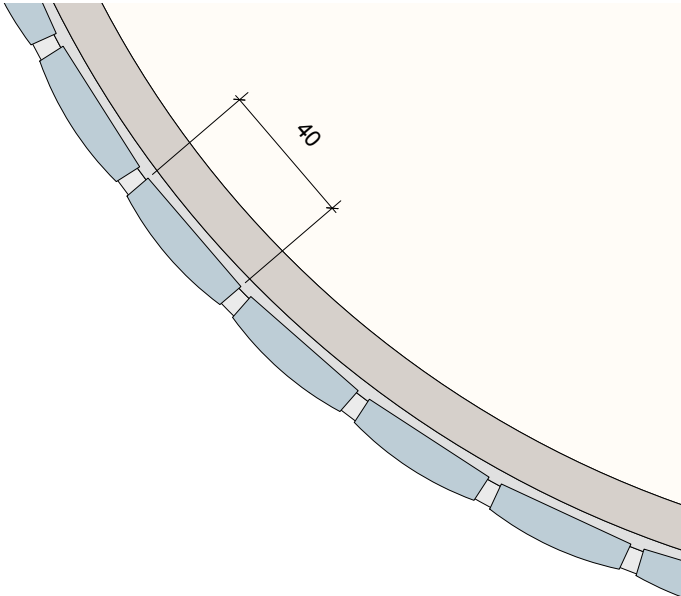

licht

Licht op een plek of in een gebouw bepaald in grote mate de sfeer van die ruimte. Om rust te versterken moet het licht ook rustig zijn. In de stad is het licht vaak moeilijk te ervaren, de vele objecten met veelal teksten of afbeeldingen leidt af van het herkennen van het licht. Met lege vlakken wordt het licht en de schaduw het beste zichtbaar.

Rechts: Morning Sun door Edward Hopper (1952)

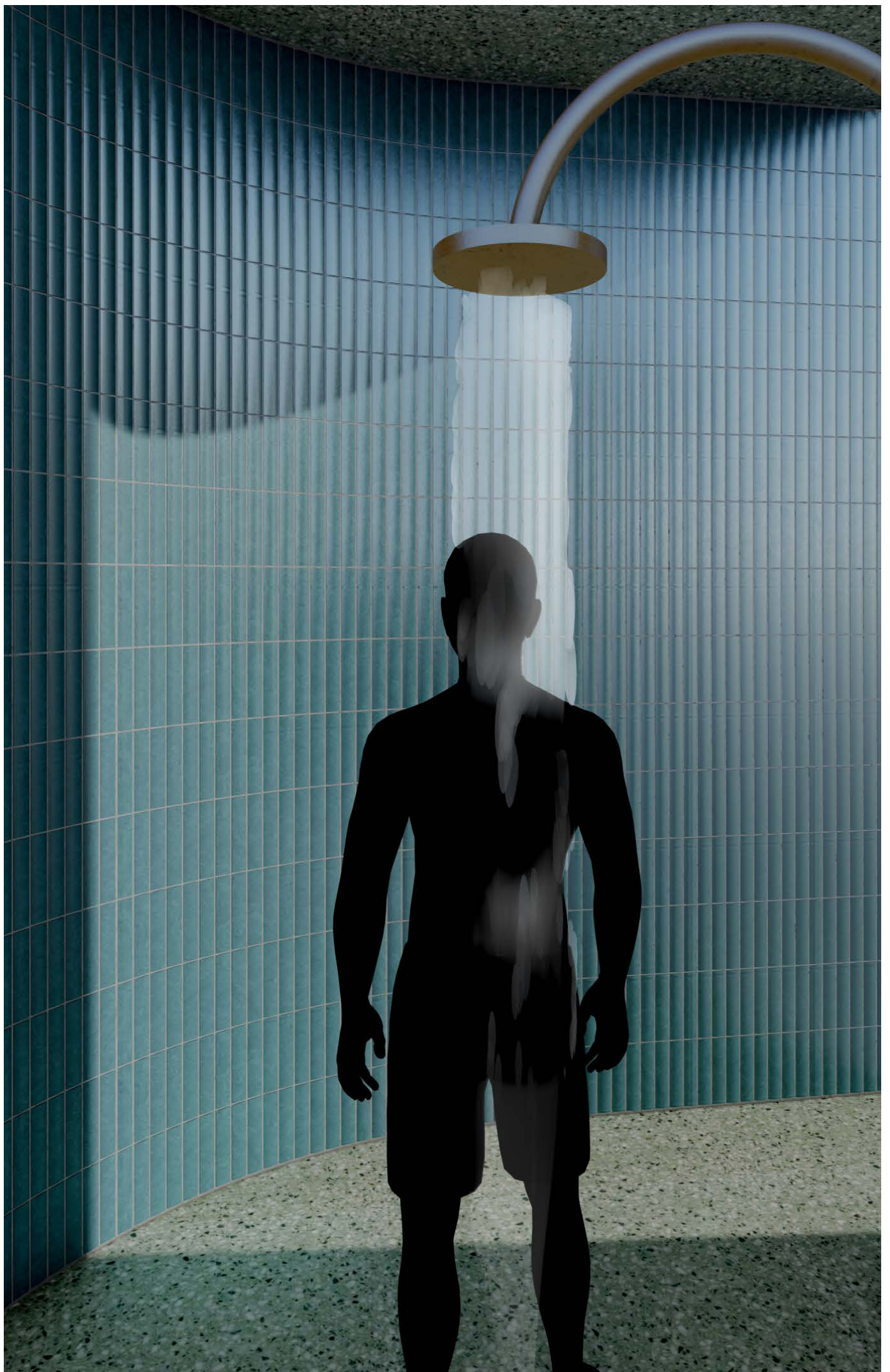

licht

Zowel binnen als buiten is erop gericht om het licht zo goed mogelijk zichtbaar te maken. Veel egale gesloten vlakken waar het schaduwspel goed zichtbaar is. Buiten zorgt vooral de gekromde muur voor de ervaring van licht. Door de kromming worden de schaduwen van de bomen extra uitgerekt.

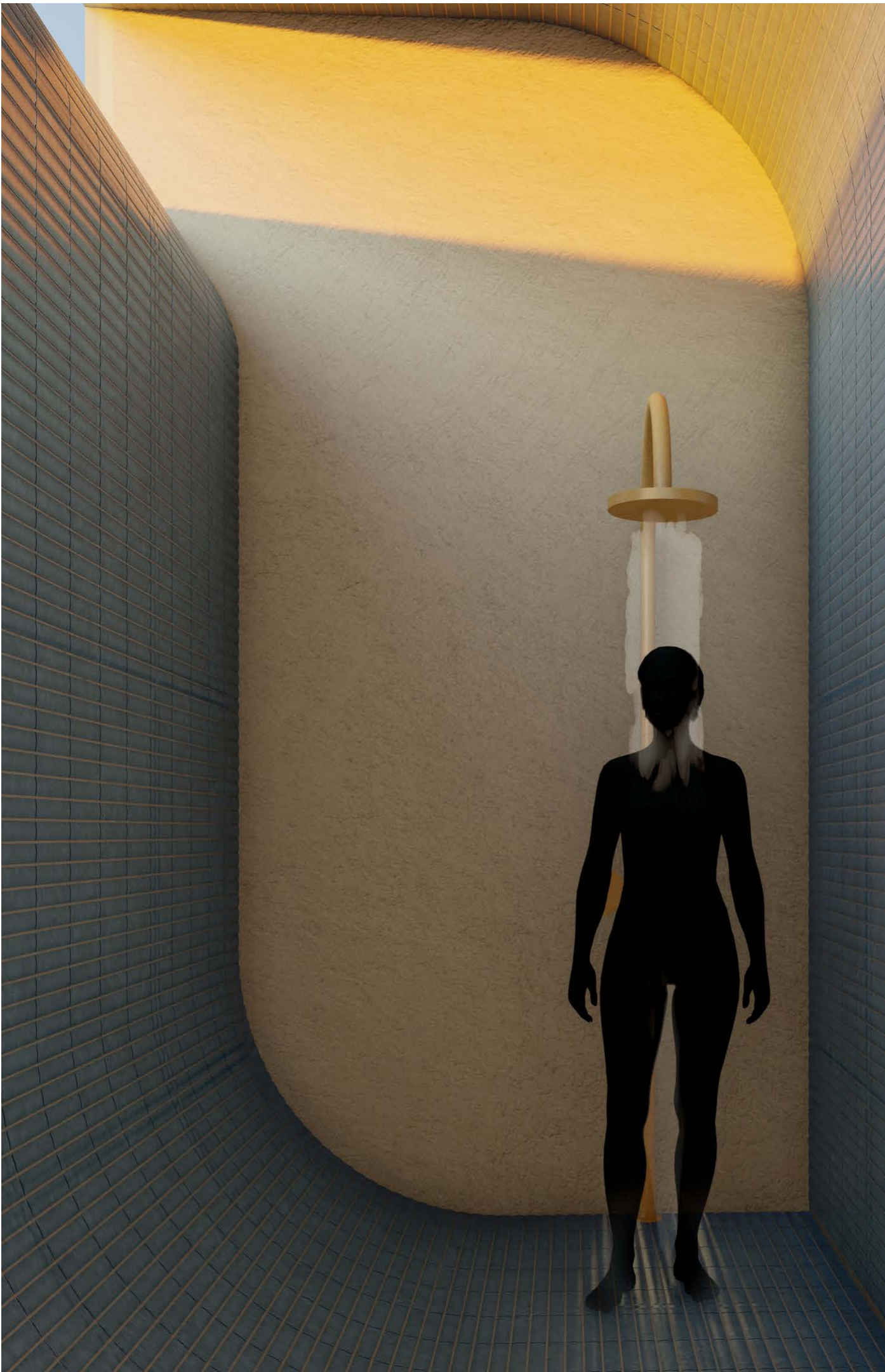
Binnen in het douchegebouw zijn er drie douches gefocust op het licht. De ochtend douche op het oosten waar de zon via twee smalle hoge ramen naar binnen kan schijnen op de gekromde wand. De avond douche gloeit helemaal op wanneer de oranje avondzon via het lange horizontale raam naar binnen komt. Bij de middagzon kan je zelf in de zon staan tijdens het douchen zodat je de warme zonnestrallen op je huid voelt.

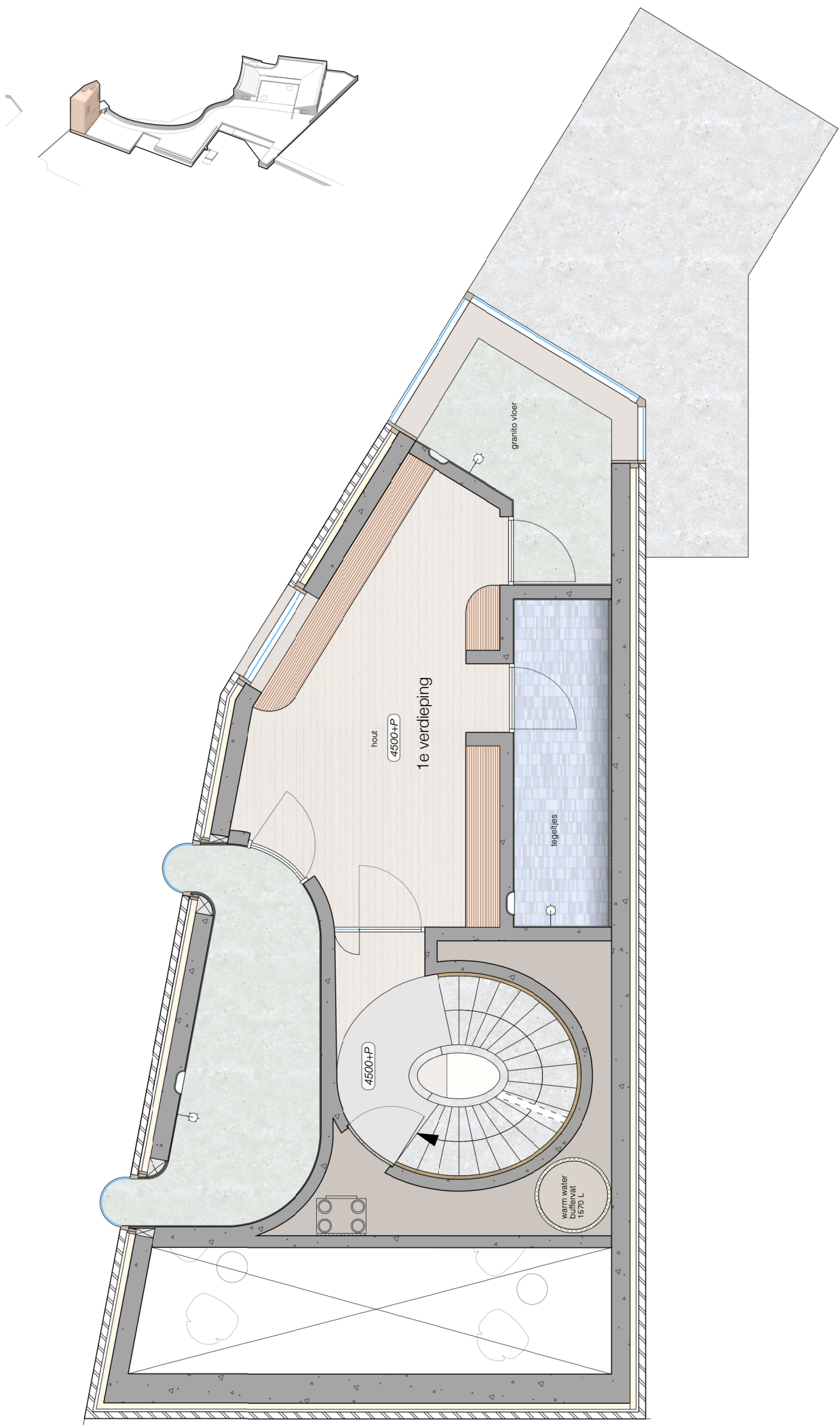
Onder: tegeltjes met een licht gekromde voorkant zodat het licht mooi gevangen wordt en de gradient van de gekromde wand beter tot zijn recht komt.

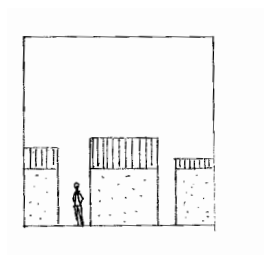

ritme & eenheid

Een duidelijk ritme of eenheid in een gebouw, maakt het geheel herkenbaar en goed leesbaar. Dit zorgt voor een rustige en heldere uitstraling. Wanneer goed ontworpen heeft het een zekere vanzelfsprekendheid. Wanneer iets afwijkt van het geheel zal het niet direct een probleem zijn, zolang de eenheid de overhand houdt. Het geheel compenseert de afwijking. Een strak maatsysteem en herhaling in materiaalgebruik zal de ritme en eenheid versterken.

Rechts: Galerij en atelier door Uwe Schröder in Bonn

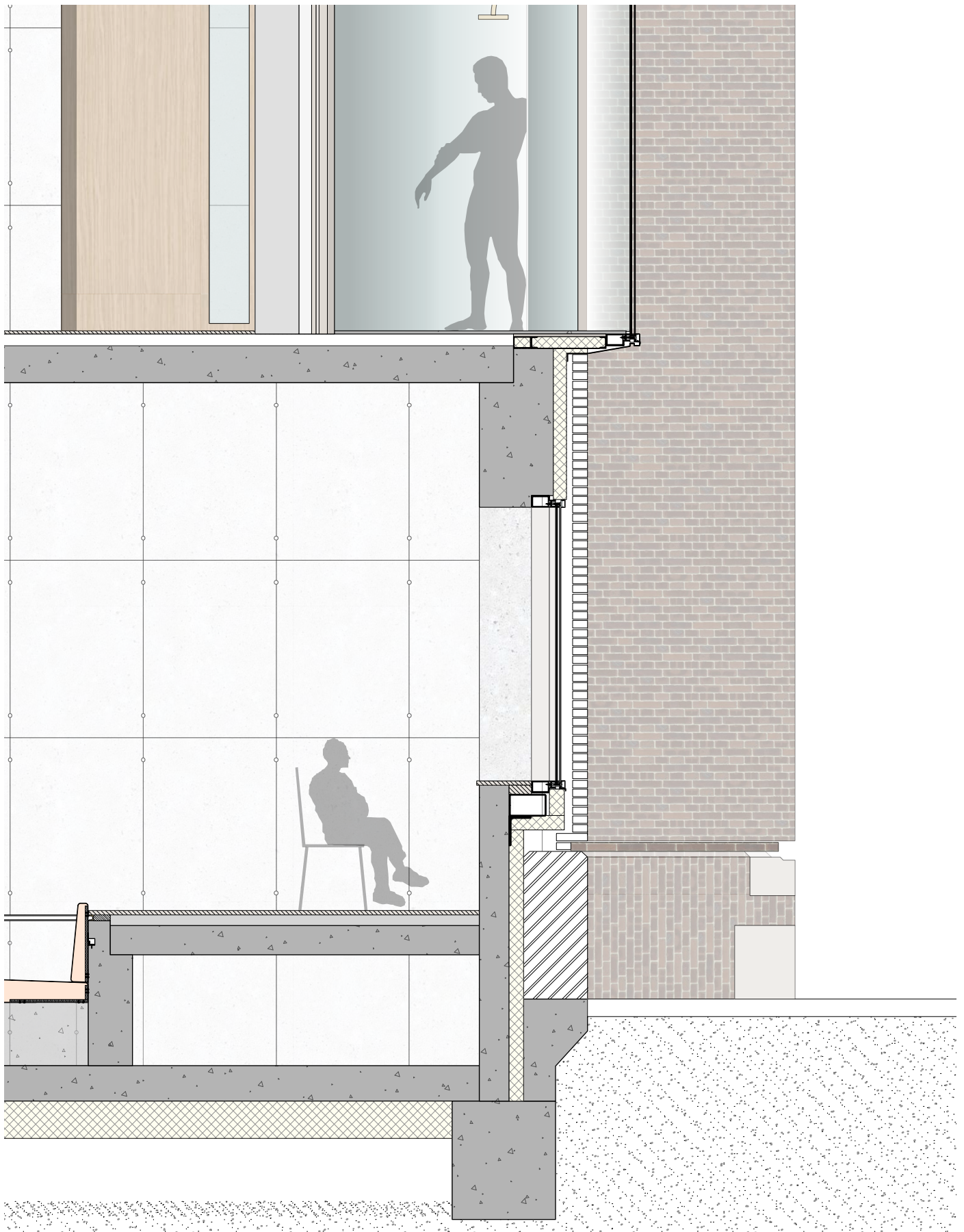

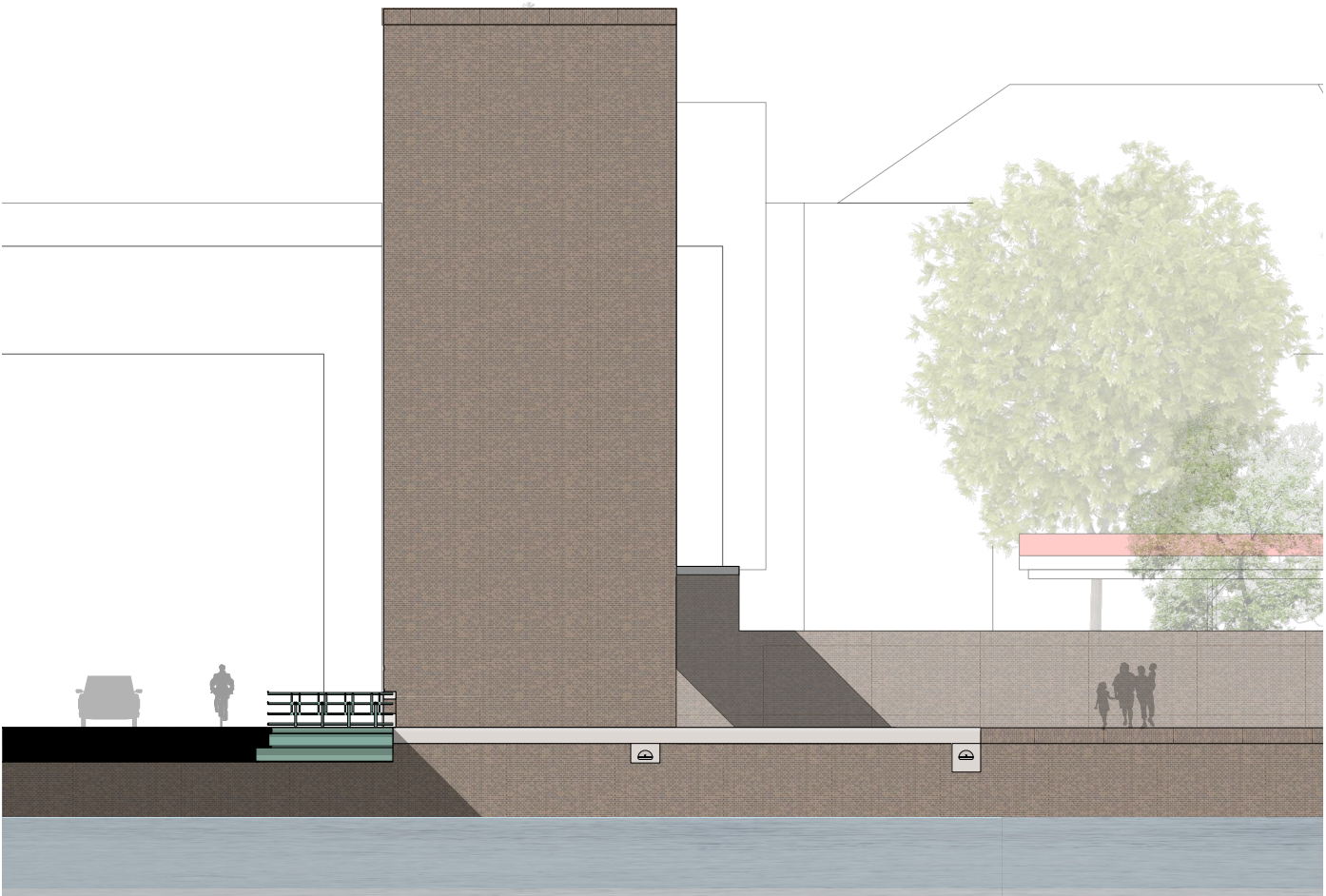
ritme & eenheid

De basis van het ontwerp zijn de kademuur en het muurtje van de brug. In hetzelfde vlak, met een vergelijkbaar metselwerk is de douchetoren opgetrokken. Het klusgebouw is buitenom ook in hetzelfde metselwerk bedacht. de twee gebouwen zijn verbonden met een doorlopende muur waardoor het een geheel wordt. De oude energiecentrale aan de Hoogte Kadijk is ook gemetseld met een vergelijkbare steen. De uitstraling van het gebouw zorgt dus niet alleen in zichzelf een eenheid, maar zorgt ook op een grotere schaal voor meer eenheid.

De doorlopende muur aan de wegkant beschermt tegen de drukte en aan de waterkant mogelijkheden biedt om van het water te genieten.

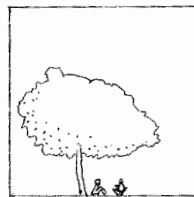

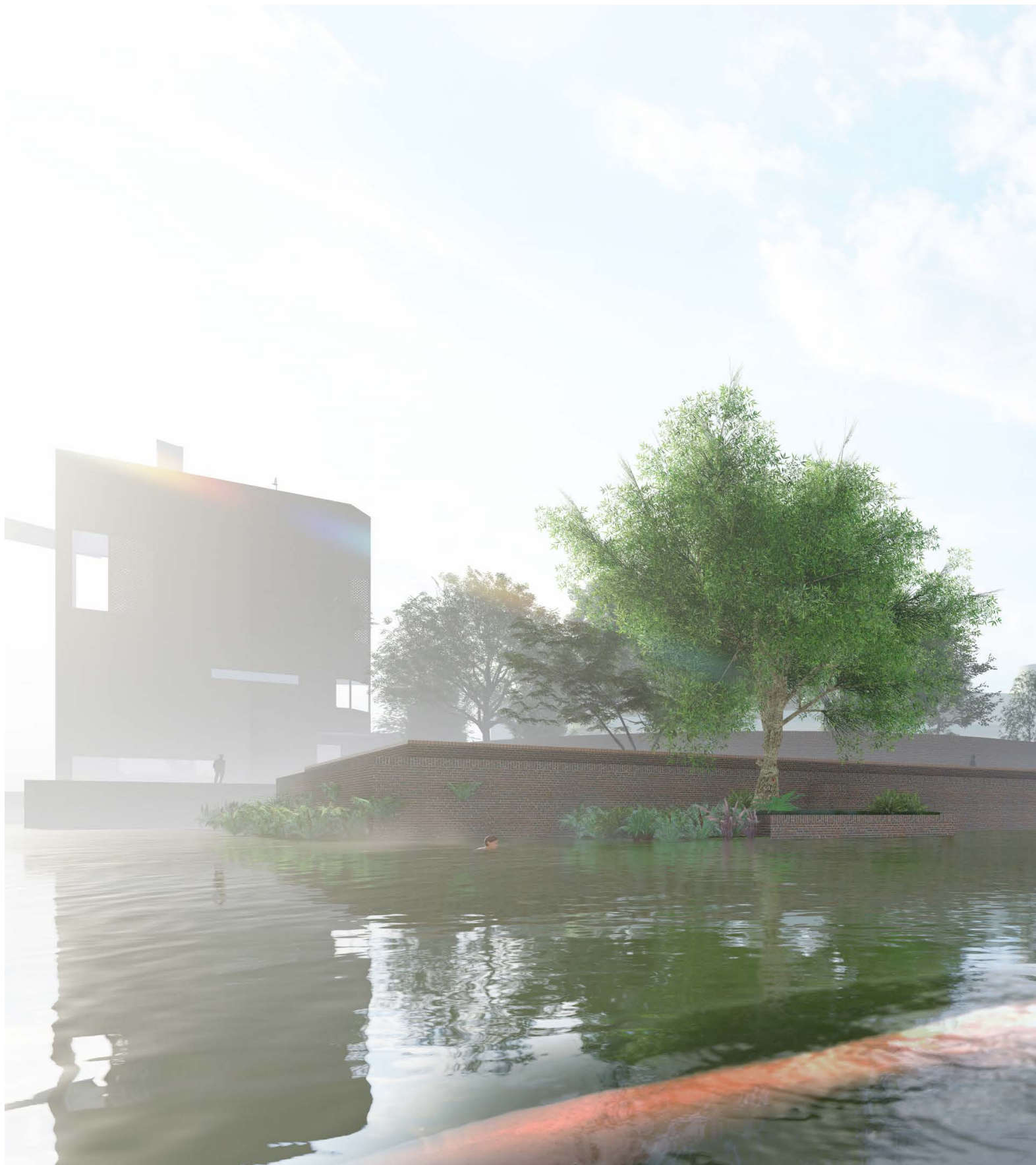

contact met natuur

Iets wat ik erg mis in Amsterdam is het contact met de natuur. Een besef van tijd op een grotere schaal. Het ervaren van de seizoenen en het weer. Bloesem in de lente of in de herfst de geur van samengepakt bladerdek op de grond. Natuurlijk is is dat in Amsterdam ook allemaal mogelijk, maar het is zo subtiel dat als je niet oplet alles aan je voorbij gaat.

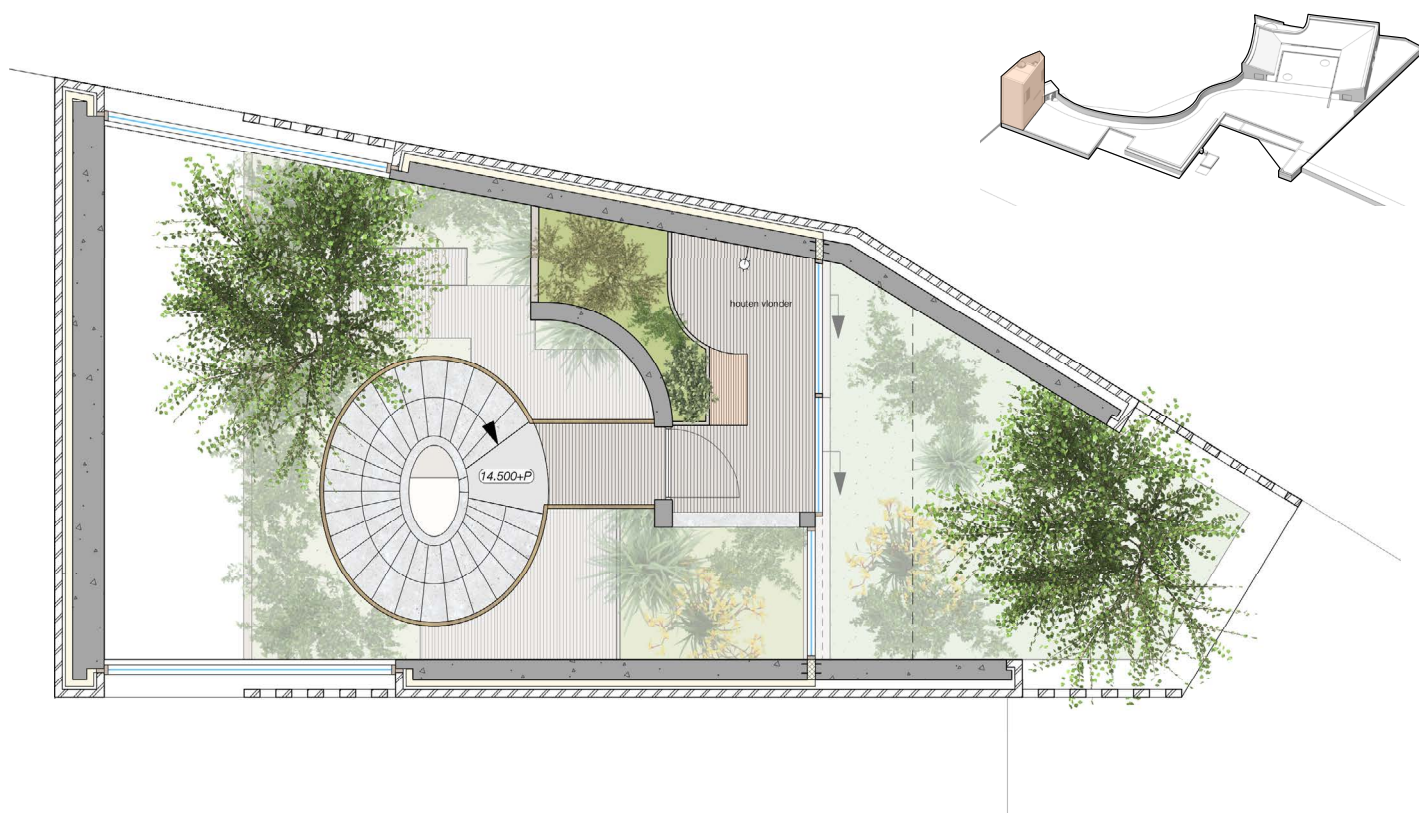

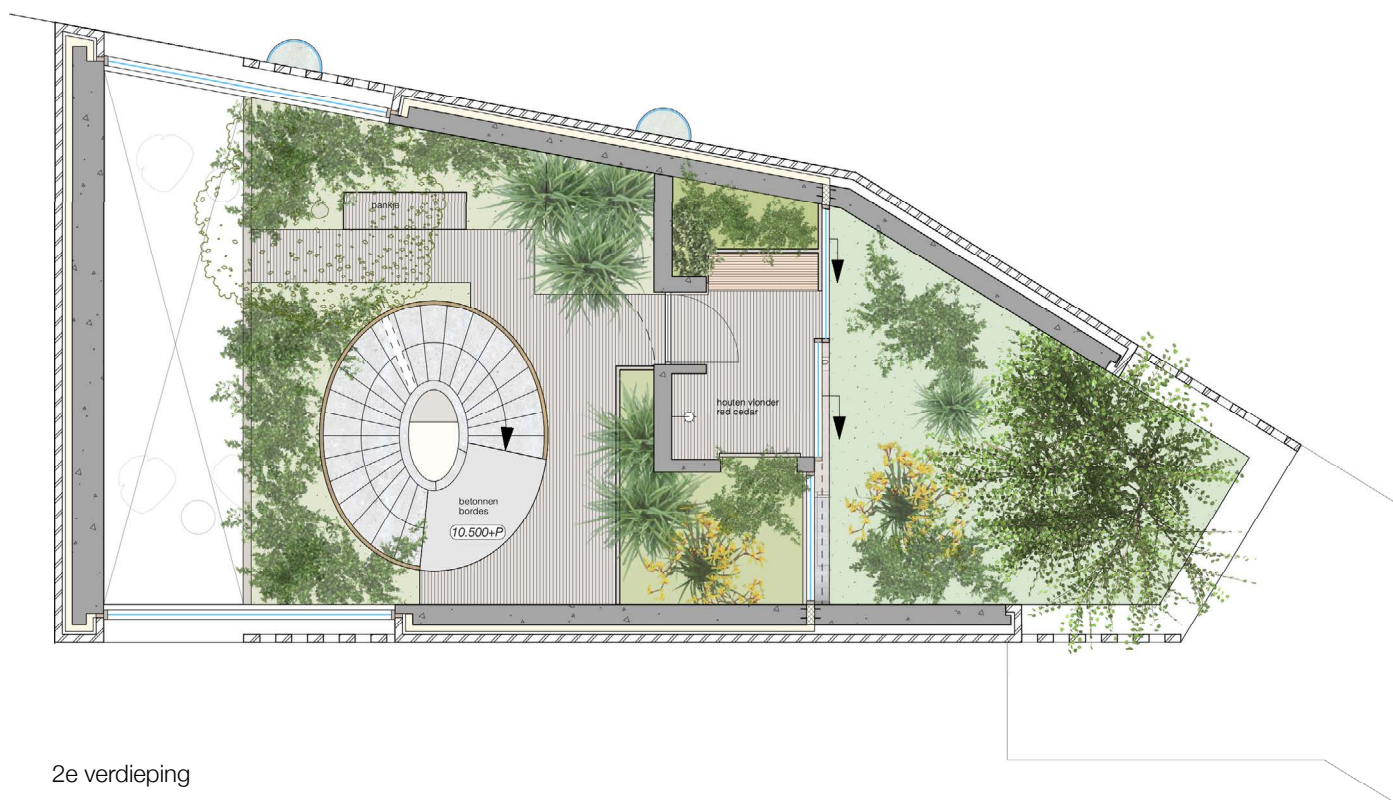

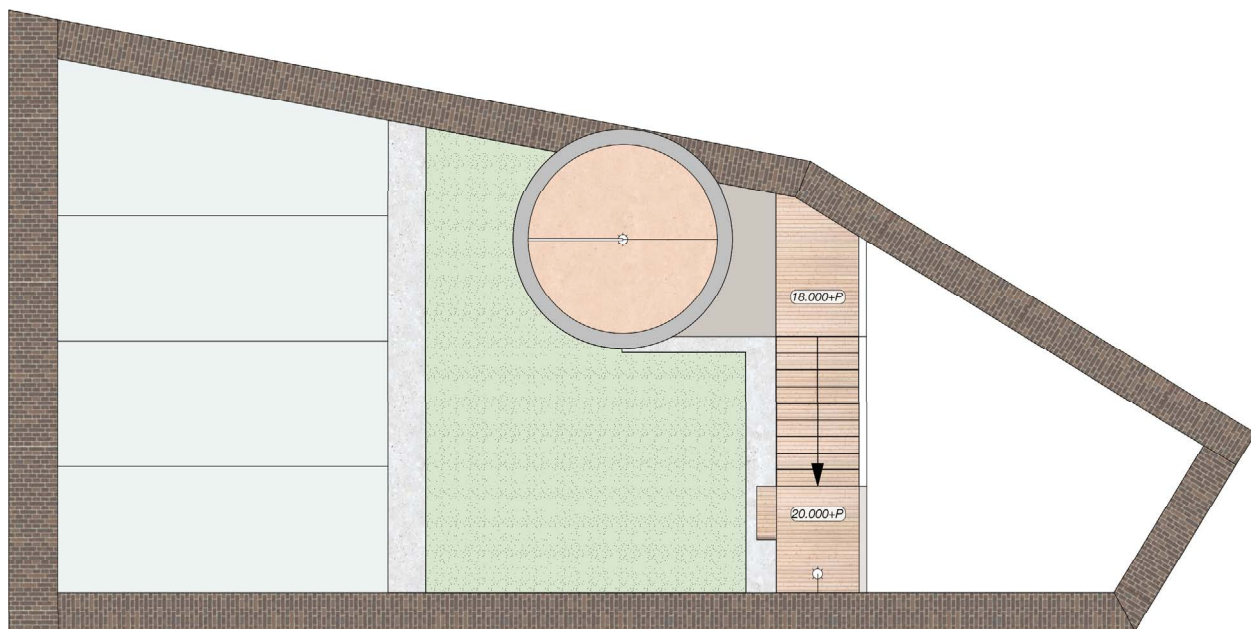

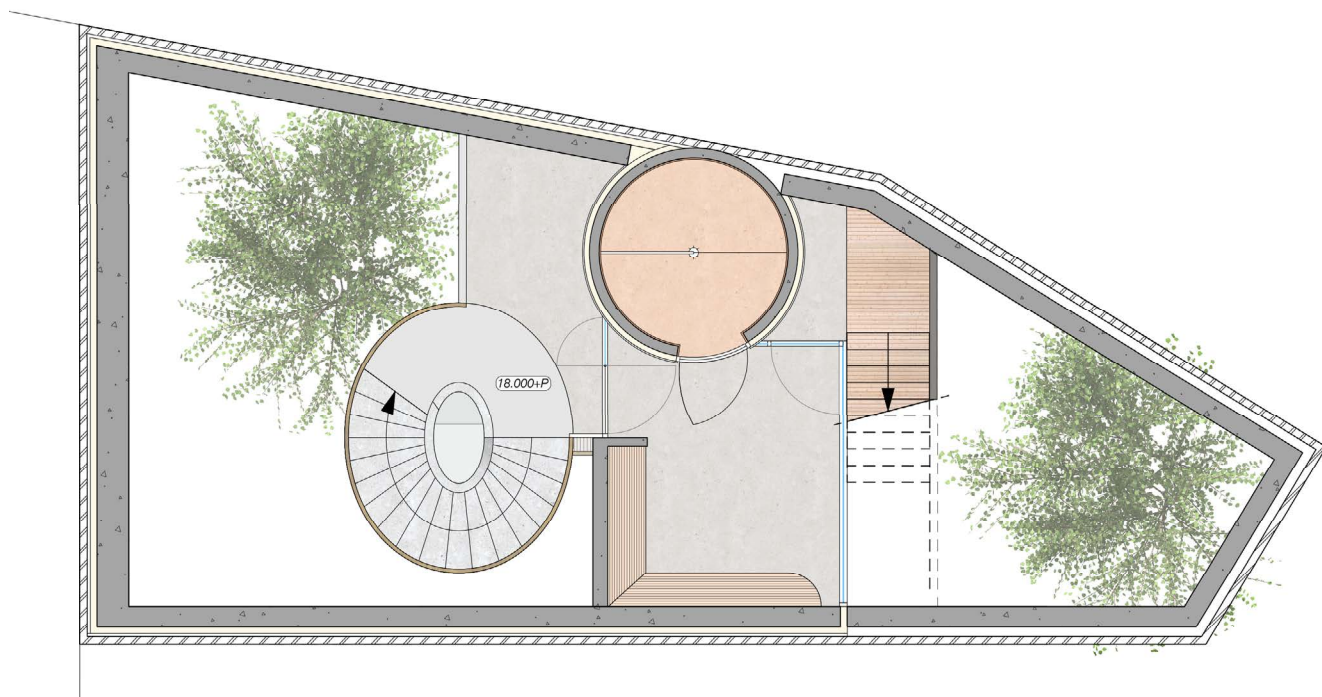
3e verdieping

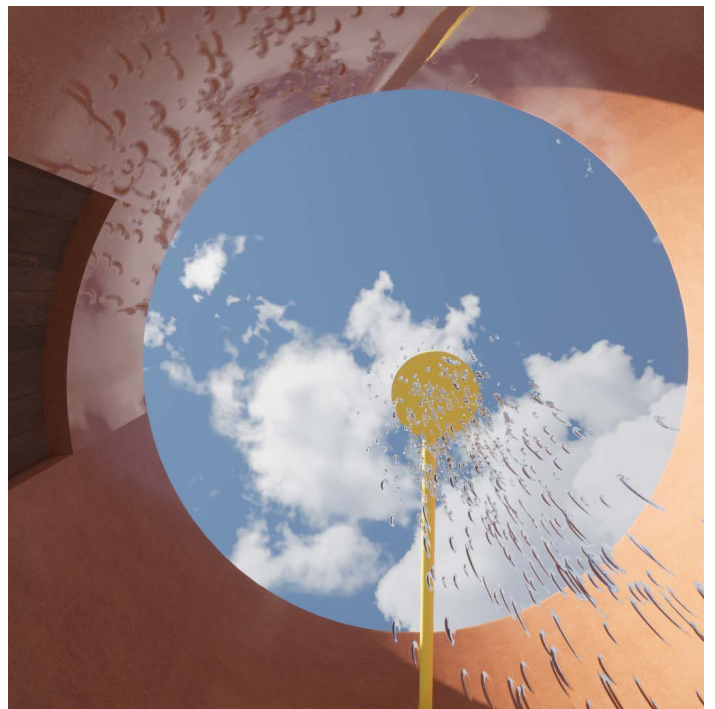
2e verdieping

roof

4e verdieping

contact met natuur

Zwemmen in buitenwater is het grootst mogelijk contact met de natuur in in Amsterdam. De temperatuurverschillen van het water, de richting van de wind, een bewolkte lucht, zijn allemaal aspecten die opvallen zodra je op het punt staat het water in te gaan.

In de tuin staan vooral bomen en planten waar je iets eetbaars vanaf kunt halen. Zodat je ernaar toe kan leven en vaker aan denkt. Eenmaal bij het plukken zit je voor langere tijd in de boom, met de geuren van de vrucht bladeren en takken met algen.

In het douchegebouw zijn twee douches gericht op de beplanting in de toren. Zodat je ook tijdens het douchen in contact staat met de natuur. Een deel is buitenbeplanting (in de smalle punt van het gebouw) en een deel is binnenbeplanting (in het brede deel bij de trap).

Op het dak zijn twee buitendouches, waar je het weer kan voelen op je huid als het te koud is om te zwemmen.

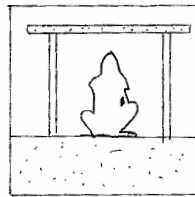

eigen plek

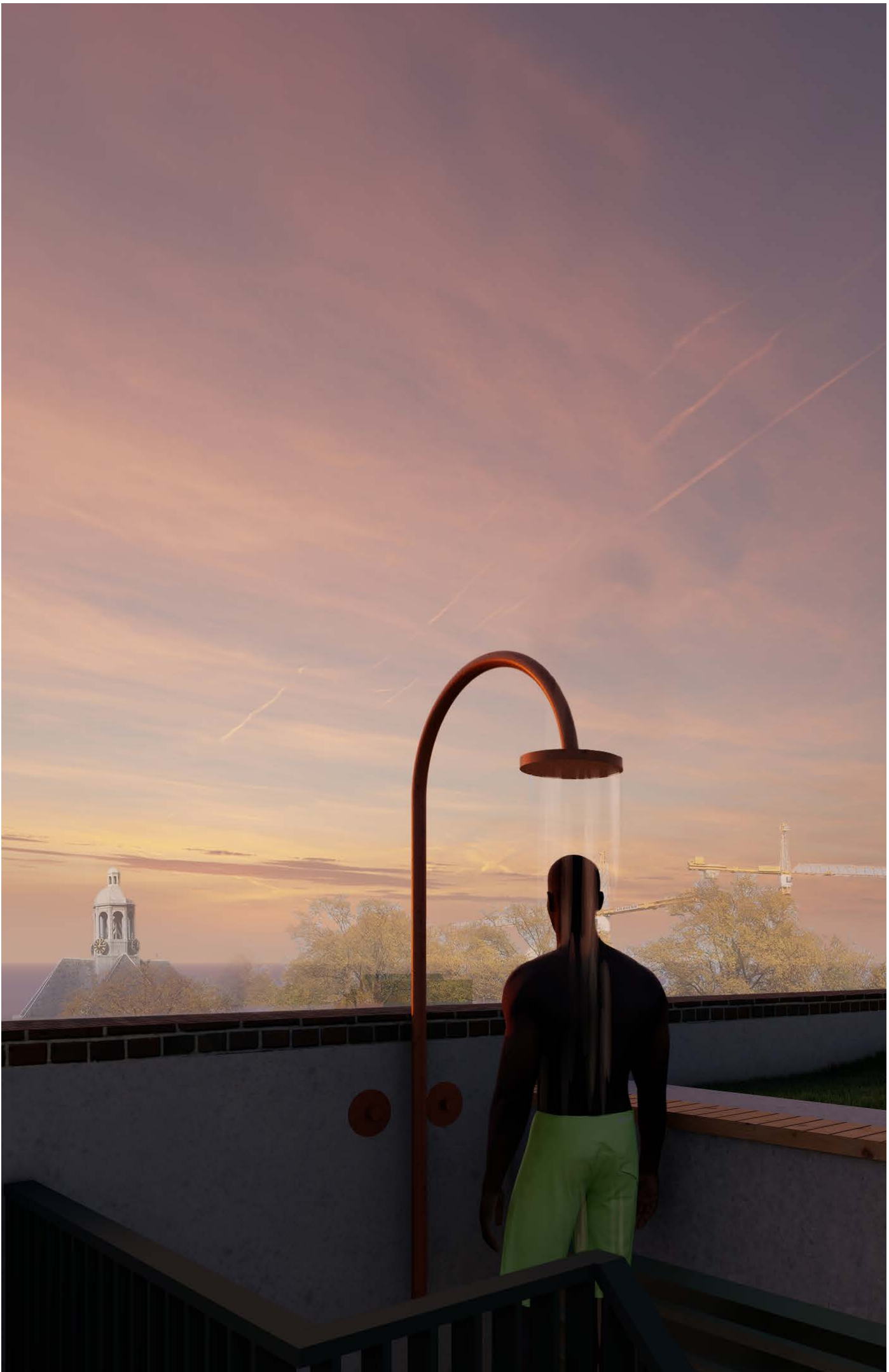
Terugtrekken van de menigte. Soms is het fijn om even alleen te zijn, even nadenken over alles dat gaande is. Het kan een moment zijn van reflectie, het kan het waarnemen van de omgeving tot in het kleinste detail of gewoon ergens mee bezig zijn in stilte zonder haast.

Boven: Office in a small city (1953)

Rechts: Eigen hut in de slootkant onder bramenstruiken

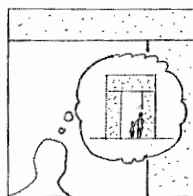
eigen plek

Douchen is een ideale manier om even alleen te zijn. Je kan niet gestoord worden en mogelijk om helemaal te ontspannen door het water wat over je lichaam stroomt. Geen tijdsbesef, een met de gedachten.

herinneringen

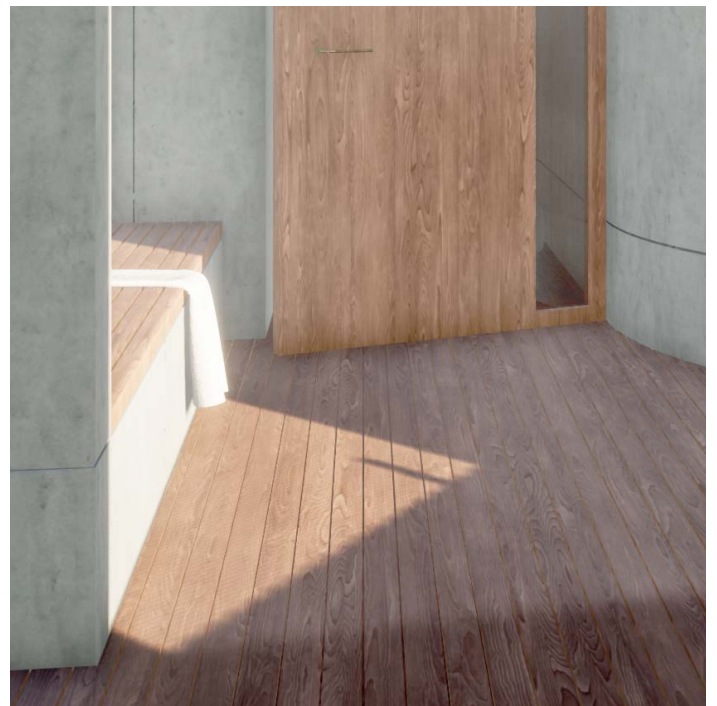
De ervaring van een ruimte kan sterker worden wanneer het herinneringen naar boven haalt. Het kan dus ook zorgen voor een sterker gevoel van rust. Vaak zijn het kleine details die de herinneringen opwekken. Als ik bijvoorbeeld ergens pluisjes van een populier zie, moet ik gelijk denken aan de zolder van mijn oma, waar alles bedekt was in een laag pluizen. Wat dan weer allemaal andere mooie herinneringen op brengt.

Rechts: Zolder bij oma

herinneringen

In theorie zou alles van het ontwerp herinneringen op kunnen wekken. Om mensen ook echt aan bepaalde momenten te laten denken denken moet het iets zijn dat niet te vaak voorkomt in andere omgevingen.

Boven: bij een kampvuur is altijd een moment waar herinneringen teruggehaald worden of juist gemaakt worden.

Onder: het hout op de vloeren bankjes en deuren in het douchegebouw zijn red cedar wat een lekkere maar ook specifieke houtgeur verspreid door het gebouw. Met een beetje vocht komt de geur extra duidelijk in de lucht.

Links: de lichtstraat in het dak zorgt voor veel licht in de werkplaats. De vegetatie op het dak zorgt voor een bijzonder schaduwspel op de gemetselde muur.

Slot

Dit afstudeerproject is het resultaat van mijn eigen zoektocht naar rust in de stad. Een architectonische maar zeker ook landschappelijke inpassing op een plek die anders alleen waardevol wordt geacht als er een woontoren gebouwd mag worden. Het kleinschalige karakter en programma kan gezien worden als een gedeeld boeren erf op zondag. Waar alle verplichtingen zijn voltooid en alleen nog maar gedaan wordt wat voldoening en plezier brengt.

